

Ослобођењем Сарајева, гоњењем непријатеља долином Босне и офанзивним операцијама 2. армије у сјеверној Босни, које су биле саставни дио завршних операција Југословенске армије за ослобођење свих крајева Југославије, цијела територија Босне и Херцеговине била је ослобођена до пред крај априла. Међутим, у многим крајевима остале су мање или веће групе четника, усташа, зеленог кадра и милиције, захваћене деморализацијом и распадањем. Међу њима било је доста оних који су починили злочине над народом, као и оних који су били непомирљиви противници револуционарног преображаја који се извршио током народноослободилачког рата. Због тога ти квислиншки остаци, иако су изгубили рат, нису прекинули оружану борбу против нове Југославије. Узалудно су се надали да ће ускоро избити сукоб између западних савезника, на једној, и СССР, на другој страни, или, пак, да ће западни савезници интервенисати у Југославији ради заштите својих интереса и успостављања буржоаског поретка који је разбила револуција народа и народности Југославије.

Највећа таква група је била групација четника из Србије, Црне Горе и Босне и Херцеговине која се прикупила на подручју Требаве и Посавине почетком 1945. године. Када су јединице 2. армије у марту пренијеле своја дјјства из средњег и горњег тока Дрине ка долини Босне, та групација, под непосредном командом Драже Михаиловића, пребацила се преко ријеке Босне на подручје Вучјака, а после тога у априлу упутила се средњом Босном ка долини Неретве и горњем Подрињу.¹⁾ Њени поједини дијелови су покушали да се сјеверније пробију преко источне Босне у Србију, односно у Санџак. Сем те групације, на територији Босне и Херцеговине задржале су се домаће четничке јединице, које су се непрекидно осипале.

Друга већа квислиншка група била је усташка групација која се образовала средином априла у међупростору Саве и Босне и планине Вучјака. Ту су се налазиле мјесне формације усташке милиције и усташа. Њима су се прикључили дијелови усташких јединица које су се повукле долином Босне, из Посавине и из Славоније.²⁾ У другим крајевима Босне и

1) Шире о тој групацији види: Јозо Томашевић, цит. д. стр. 380-400.

2) Младен Вукосављевић и Драго Карасцјевић, у књизи »Педесет трећа НОУ средњобосанска дивизија«, Задругар, Сарајево, стр. 191 помињу да су ти дијелови припадали 12. и 15. усташко-домобранској дивизији.

Херцеговине остале су знатне мање усташке, зеленокадровске или милицијске групе.³⁾

Против тих квислиншких остатака борбу су водили Босанско-херцеговачка (3) дивизија Корпуса народне одбране Југославије (КНОЈ) и партизански одреди. Пошто су те снаге биле недовољне да брзо униште поменуте групације и групе, Генералштаб је, послје ослобођења Сарајева, за тај задатак ангажовао 37. и 38. дивизију, а послје ослобођења Добоја и цио 3. корпус, у чији је састав укључио и 53. дивизију.⁴⁾

Тада је 27. дивизија добила задатак да изврши чишћење Требаве, Посавине, Мајевице и Озрена од четничких и усташких група и да, упоредо с тим, ради на учвршћењу народне власти у тим крајевима. У оквиру тога 16. муслиманска бригада требало је да те задатке оствари на подручју Градачца и Модриче с оријентацијом да изврши чишћење Требаве, а по лотреби и Посавине.⁵⁾

Дјејства
против
усташке
групације у
садјејству са
јединицама
25. дивизије

Послије једнодневнoг предаха у Добоју, 16. муслиманска бригада је кренула 19. априла на додијелени простор у двије колоне: главна (1, 3. и 4. баталјон и приштапски дијелови) од Добоја преко Граданице за село Срнице и за Градачац, а помоћна (2. баталјон) из Добоја за Модричу. Задатак колоне је био претрес требавских села (Толисе, Зелиње, Радићи и др.) ради хватања четника. Током марша, у коме се

није наишло на четничке групе, баталјони су стигли у додијелене рејоне. Ту су осгали три дана, извиђајући и шашући одјељење и водове у претрес терена на Требави и у Посавини.⁶⁾

Штаб 27. дивизије наредио је 23. априла да 16. муслиманска бригада »изврши покрет на Вучјак и да исти запосједне како би се јединицама 25. дивизије олакшала операција на простору Поточани-Влашка Махала-Мрка Ада-Бачеговац«. ⁷⁾ Из других докумената види се да је Бригада имала задатак да се, послје чишћења Вучјака и Влашке Махале, постави на простор Модрича, Оцак, Босански Брод, Дервента ради чишћења непријатељских група и обезбјеђења комуникација Босански Брод-Дервента - Добој.⁸⁾ Ми се сјећамо да је Штаб Бригаде добио у току покрета депешу од Штаба Дивизије у којој је наређено да се, прије него се Бригада

3) О квислиншким формацијама, њиховој снази, активностима и намјерама, види Зборник НОР-а, IY/34, док. бр. 17, 23, 24, 49, 58, 121, 128, 137, 141. и 150

4) Зборник НОР-а, IY/34, док. бр. 106, 136 (Корпус народне одбране Југославије - КНОЈ, образован је одлуком Нахционалног комитета ослобођења Југославије од 15. августа 1944. Његов основни задатак је био борба против остатака непријатеља, диверзаната и шпијуна. Сем тога, јединице КНОЈ-а су служиле за обезбјеђење мира и реда у ослобођеним крајевима).

5) Исто, извјештај Штаба 27. дивизије од 7. V 1945, док. бр. 154.

6) АВИИ, к. 1112, бр. рег. 6-8.

7) Зборник НОР-а, IY/34, док. бр. 154.

8) АВИИ, к. 409, депеша Штаба 3. корпуса Генералштабу ЈА. бр. рег. 9/10-8, АрхивСК Босне и Херцеговине. писмо Дивизијског комитета 27. дивизије Покрајинском комитету КПЈ за БиХ, од 10. V 1945, бр. рег. 132/2, на кошуљци тог документа има и бр. рег. 5474/2.

постави на тај простор, уништи група од око 400 усташа у Влашкој Махали.

У то вријеме штабови 27. дивизије и 16. бригаде очигледно нису били подробније информисани о снази усташке групе и о ситуацији у троуглу између ријеке Босне и Саве и планине Вучјака. Када је главнина 16. муслиманске бригаде прешла ријеку Босну на скелском прелазу код Модриче, ту је наишла на дијелове 25. дивизије ЈА, од којих се сазнало да се Штаб те дивизије налази у Очаку. Штаб Бригаде је ријешио да треба, прије него што се настави покрет на Вучјак, да се састане са Штабом 25. дивизије како би од њега добио податке о ситуацији и с њим се договорио о начину садијекства Бригаде са јединицама те дивизије.⁹⁾

У штабу 25. дивизије Штаб 16. муслиманске бригаде је информисан да се та дивизија налази у борби са усташком групацијом од 19. априла и да се непријатељ упорно брани на линији која иде дуж села Мрка Ада - Балеговац - Пријавор - Поточани - Врбовац - Свилај, а да су у позадини те линије нарочито јако утврђена села Пруд и посебно Влашка Махала.¹⁰⁾ У свим тим селима непријатељ је још раније извршио фортификацијску организацију одбране, изградивши ровове и саобраћајнице пуног профила, заштићене бодљикавом жицом. Систем одбране био је ојачан са бункерима, међусобно повезаним покривеним саобраћајницама и склоништима, великим армирано-бетонским бункерима и тврдим зградама које су подешене за одбрану. Штаб 25. дивизије цијенио је да се више хил>ада¹¹⁾ добро наоружаних усташа налази у том рејону.

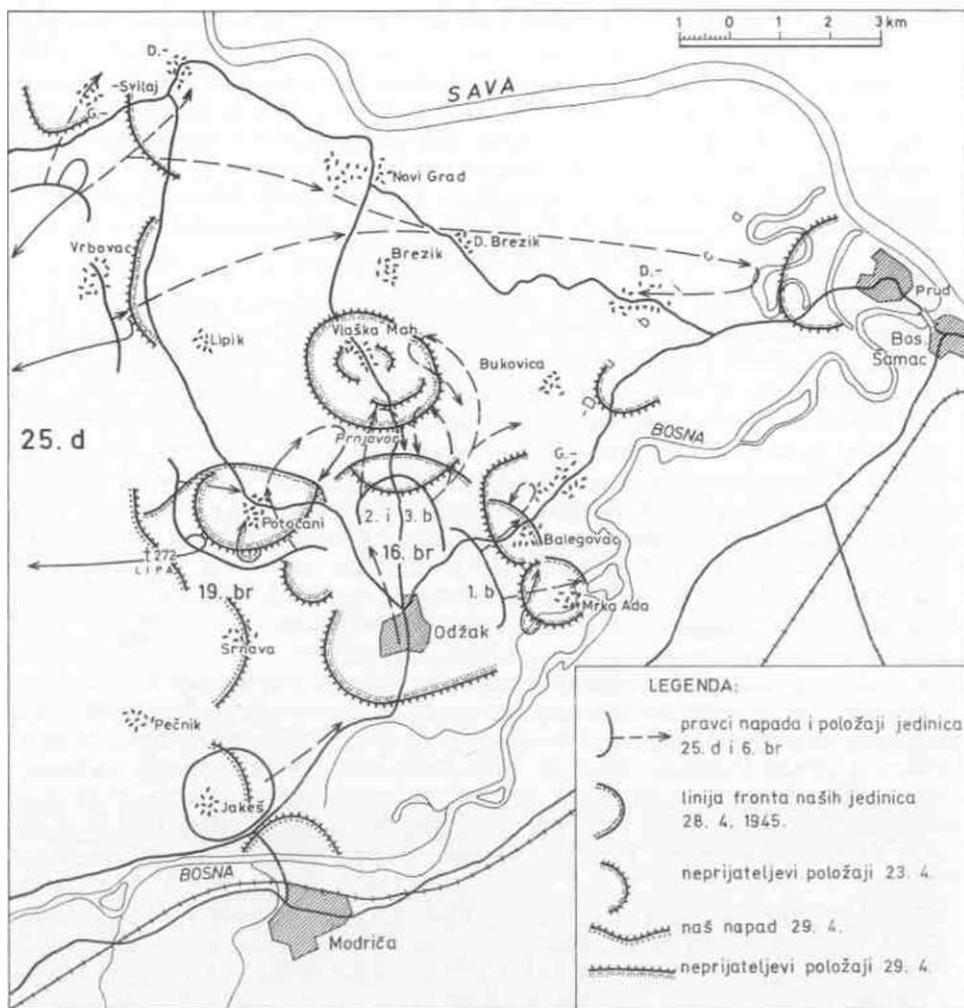
Још 18/19. априла је 25. дивизија без борбе прешла ријеку Босну јужно од Модриче. У току наредна два дана са успостављеног мостобрана продрла је са двије бригаде из рејона села Подновља надомак Саве, на одсјеку село Врбовац - село Винска. Бригада, која је била на десном крилу дивизијског распореда, чим је кренула ка селима Јакеш и Печник наишла је на непријатеља. До 21. априла је овладала тим селима и Очаком, али су је усташе зауставили испред Влашке Махале и Поточана. У тим тродневним борбама 25. дивизија је убила 74, ранила 126 и заробила 2.178 непријатељских војника (8 усташа, 1.275 домобрана и 895 четника) и заплијенила знатну количину оружја и друге војне опреме. Продором на Саву она је спријечила извлачење усташке групације и блокирала је у троуглу између ријеке Босне и Саве. Било је то од не малог значаја, јер се у то вријеме поменута четничка групација са Дражом Михаиловићем на челу пробијала између Босне и Врбаса ка Влашићу. Међутим, покушаји 25. дивизије да изврши продор у усташки распоред у току наредна два дана нису успјели: 23. априла, када су пред Очак стизали дијелови 16. муслиманске бригаде, 18. српска бригада «... се налазила у критичној ситуацији», јер су

9) СјеНање аутора.

10) Називи једног броја тих села су измијењени после рата. Село Мрка Ада зове се Ада, Балеговац - Ново Село, а Влашка Махала - Посавска Махала.

11) Колико се сјећамо било је ријечи о 7-8.000 добро наоружаних усташа. Младен Вукосављевић и Драго Карасијевић. цит. д. стр: 190, помињу да је на том простору било 11.000 усташа и домобранш и 1.500 четника. Сви ти подаци о бројном стању усташа и домобрана су знатно преувеличани, а четника није било у троуглу између Босне и Саве и села која су тада држале усташе.

BORBE KOD ODŽAKA 23 – 30. IV 1945.

Skica br. 27

усташе одсјекле њене дијелове и заплијенили, поред осталог, батерију топова, 3 минобацача и др.¹²⁾

Штаб 16. муслиманске бригаде стекао је погрешан утисак да Штаб 25. дивизије прецјењује непријателеве снаге, па је тражио да са 1. баталјоном,

¹²⁾ Види о томе шире: Милојица Паителић, 25. дивизија. Војноиздавачки завод, Београд, 1977, стр 225-230. Отоме. такође, пишу и Млаген Вукосављевић и Гоаго Каоаог.евић V цит. стр. 190-

(О оороама за униште>пе устшике грунаии^ у тооуглу ои;ек «

иигиљеви- V Вечерљик новостим Веоград; . ау .м

•аго:Ју ма ииз издостапвш н т.Јрааеопмосн!, оијсгмли ш а ца гв неможвмо кскорисити у нишгм раду).

који је већ стизао у Опак, одмах предузме напад на непријатеља у Влашкој Махали. Послије краће минобадачке припреме, батаљон је око 12 часова пошао у напад, али је брзо заустављен и присилен на повлачење. Наиме, у наступању са полазног положаја усташе су га пустиле на блиско одстојање и дочекале јаком ватром аутоматског оружја, а, кад се почео повлачити, и ватром из минобацача и заплијењених топова.¹³⁾ По снази тог отпора, Штаб Бригаде је закључио да је у питању јача непријатељева фупа. У договору са Штабом 25. дивизије одустало се од покрета на планину Вучјак, јер се знало да тамо нема јачих непријатељевих снага, па је ријешено да главнина 16. муслиманске бригаде преузме дио фронта 25. дивизије од Мрке Аде, преко Балеговаца до закључно Влашке Махале и да, чим њени батаљони пристигну, пређе у напад и разбије непријатеља (скица бр. 27). Поелије подне, око 16 часова, батаљони су стигли на полазне положаје за напад: 2. батаљон је упућен ка Мркој Ади и Балеговцу, а 1. и 3. батаљон су се развили према Влашкој Махали, а 4. батаљон и позадински дијелови Бригаде остали су у Јакешу. Послије кратке минобадачке и митраљеске припреме, батаљони су кренули у напад. У првом налету 2. батаљон је избацио непријатеља из Мрке Аде и продро у Балеговац, гдје су га усташе зауставиле. Батаљони су у Влашкој Махачи овладали првом одбрамбеном линијом. Међутим, нису успјели да даље продру у дубину усташких положаја. Пред мрак, послје 18 часова, непријатељ је на цијелом фронту прешао у противнапад, али га је 16. муслиманска бригада одбила, задржавајући се на заузетим положајима. Овог дана (23. априла) имала је 5 мртвих и 30 рањених. Непријатељеви губици су процијењени на 60 избачених из строја.¹⁴⁾ Лијеви сусјед, 19. бирчанска бригада 25. дивизије такође је одбила противнапад усташа југозападно од Поточана.¹⁵⁾

Борбе на цијелом фронту су настављене и током ноћи 23/24. априла. Али ни у ноћним нападима није било могуће савладати жилавог непријатеља, који је добро познавао земљиште и вјешто се бранио, нршећи честе нападе и противнападе. Сем мањег предаха пред зору, борба је настављена и током цијелог дана, али без виднијих резултата у даљем продору у непријатељеву одбрану. Другог дана (24. априла) батаљони 16. муслиманске бригаде имали су 3 мртва и 28 рањених бораца.¹⁶⁾ Ситуација се није битно промијенила ни кад су јединице 19. српске бригаде заузеле Поточане и кренуле ка Влашкој Махачи.¹⁷⁾ Усташе су се из тог упоришта врло одлучно браниле и одбиле наш ноћни напад 24/25. априла.¹⁸⁾

Штаб 25. дивизије, под чијом је командом у оперативном смислу привремено била и 16. муслиманска бригада, ријешио је да током 25. априла са

13) Сјећање аутора.

14) АВИИ, к. 1112, бр. рег. 6-8

15) Милојица Пантелић, цит. д. стр. 230 (Аутор не поминџе ни овај напад ни нападе које Је на непријатеља извршила 16. муслиманска бригада наредних пет дана, до одласка 25. дивизије са овог сектора)

16) АВИИ, к. 1112, бр. рег. 6-8

17) Милојица Пантелић, цит. д. 23] (Аутор погрешно наводи да је 19. бригада имала своје главне снаге груписане на линији Балеговац-југозападна ивица Поточана, а помоћне на Ниношу (триг 288)«Одлијевообалер. Боснезакључноса Влапжом Махалом била је и богбу водела само 16. муслиманска бриг л.

18) Сјећање аутора.

18. и дијеловима 16. српске бригаде изврши продор од села Свилаја преко села Новиграда ка селу Пруд, а да са својом 19. бирчанском и дијеловима 16. муслиманске бригаде предвече изврши напад на усташе у Влашкој Махали. Док се вршио тај продор, 16. муслиманска бригада је требало да испољи што јачи притисак на непријатеља на свом одсеку фронта, како би му онемогућила да своје резерве ангажује против наших јединица које су нападале низ десну обалу Саве.¹⁹⁾

Извршавајући добијени задатак, батаљони 16. муслиманске бригаде су цио дан водили жестоке борбе на цијелом фронту. Каквог су интензитета биле те борбе, може се закључити и по томе што су мјестимично положаји по шест пута прелазили из руке у руку.²⁰⁾

Поелије подне је Штаб 25. дивизије наредио 16. муслиманској бригади да се по сваку цијену морају заузети непријатељева упоришта, истакавши »... да је то наређење Тита, Генералштаба и Штаба 2. армије«. ²¹⁾ Схвативши тај задатак онако како га је формулисао Штаб 25. дивизије, Штаб 16. муслиманске бригаде је одлучио да се са дијелом снага пробије у позадину Влашке Махале, да и са тог правца нападне усташе у том упоришту, а да се на цијелом фронту предузме одлучан напад и да на челу батаљона крену чланови Штаба Бригаде.²²⁾

У борбу је уведена и бригадна резерва - 4. батаљон (чија је једна чета још раније убачена у напад на Влашку Махату). Тако је пред крај дана, 25. априла, цијела 16. муслиманска бригада прешла у силовит напад на усташе, који је припремљен на партијским састанцима, састанцима штабова батална са командама чета и на скуповима десетина и водова. Њен ојачани 3. батаљон пробио се у позадину непријатеља, а 2. батаљон је цијелу ноћ водио жестоку борбу у Бапеговцу, заузевши дио непријатељског положаја. И управо када су се дијелови, који су подрли у непријатељску позадину, припремали да крену у напад на Влашку Махалу, успиједио је јак противнапад усташа. Већ у првом окршају тешко је рањен командант Бригаде, капетан Спасо Мичић. Одвојен је један вод који је изнио команданта и отпратио у бригадно превијалиште - а батаљон је продужио отпор, полако се повлачећи на полазне положаје. Те ноћи је рањен, приликом противнапада усташа, и политички комесар 4. батаљона Матија Туњић. Напад батаљона 16. муслиманске бригаде и дијелова 25. дивизије на Влашку Махалу ни те ноћи (25/26. априла) није дао резултате.²³⁾

Наредна два дана - 26. и 27. априла - 16. муслиманска бригада је продужила борбе на линије Балеговац - Влашка Махала. Трећи батаљон је извучен из борбе и упућен као бригадна резерва у село Јакеш и за обезбјеђење позадинских јединица Бригаде. Чврсто држећи заузете положаје, батаљони су вршили повремене нападе и одбијати усташке противнападе. У борбама за Влашку Махалу судјеловачи су и дијелови 25. дивизије.²⁴⁾

19) Милојица Пантелић, цит. д., стр. 232, и сјећање аутора.

20) АВИИ, к. 1112, бр. рег. 6-8.

21) Архив ЦК СК Босне и Херцеговине, цит. писмо Дивизијског комитета КПЈ 27. дивизије од 10. V 1945. године.

22) Исто и сјећање аутора

23) АВИИ, к. 1112, цит. бр. рег. 6-8, и сјећање аутора.

24) Исто и Милојица Пантелић, цит. д., стр. 234г-5.

По наређењу Штаба 2. армије, 25. дивизија је у току 28. априла почела напуштати положаје према непријатељу ради покрета на нови задатак. Њене положаје у рејону села Поточани преузела је 16. муслиманска бригада на тај начин што је тамо упутила 3. батаљон, који је био у бригадној резерви.²⁵⁾

Од рањавања Спасе Мичића, дужност команданта Бригаде вршио је Омер Дедић, замјеник команданта. Штабу Бригаде било је јасно да са расположивим снагама неће моћи дуже времена бранити линију Балеговац - Влашка Махала - Поточани. Цијенило се да ће непријатељ одмах открити одлазак 25. дивизије и страховало да се усташке снаге не извуку из троугла ријеке Босне и Саве. У прво вријеме помишљало се на то да се у Оваку остави један батаљон да се бори у окружењу и да се на тај начин вежу усташке снаге. Али од тога се одустало, па је ријешено да се сутра изјутра, 29. априла, евакуишу позадински дијелови Бригаде и батаљона (из Јакеша и Овака), као и органи власти, организације НОП-а и дио становништва преко ријеке Босне у Модричу.²⁶⁾

Сутрадан у 11 часова почео је општи напад око 2.500 усташа на цијелом фронту 16. муслиманске бригаде. Послије четворочасовне борбе непријатељ је одбацио батаљоне са њихових положаја и заузео Овак и Поточане. Дио усташких снага продро је до пред скелски прелаз на ријечи Босни, гдје се развила врло огорчена борба. На крају је та непријатељева група одбачена, а јединице 16. муслиманске бригаде одржане су мостобран и лијево од њега посјеле положаје изнад села Јакеш и Печник све до Липе (к. 272 и 256).²⁷⁾

На тим положајима 16. муслиманска бригада је прешла у одбрану. Штаб Бригаде је крајем тог дана наредио батаљонима да се утврде и да спријече продор непријатеља преко те линије.

У заједничким борбама са 25. дивизијом против усташке групе 16. муслиманска бригада је претрпјела тешке губитке. Од 23. до 27. априла имала је »преко 200 избачених из строја, међу којима 30 руководилаца, од којих 16 нижих четних (водника и делегата), 15 чланова команди чета, 2 батаљонска (руководиоца) и команданта Бригаде, као и најбоље борце и скојевце.«²⁸⁾

Ангажовање 16. муслиманске бригаде у борбама против усташке групе од 23. до 28. априла било је резултат не само наређења него и самоиницијативне одлуке Штаба Бригаде. Као што је напријед поменуто, Бригада је од Штаба Дивизије добила прво задатак да се постави на простору Вучјака, тј. иза фронта дјејстава 25. дивизије 2. армије, а послије тога - да у оквиру тог задатка још и ликвидира усташе у Влашкој Махали. Видјевши да та дивизија води тешке борбе, а да на Вучјаку нема непријатеља, Штаб Бригаде је сматрао да је оправдано и корисније употребити Бригаду у тим борбама него с њом кренути на празан Вучјак.

25) АВИИ, к. 1112, бр. рег. 6-8.

26) Сјећање аутора.

27) АВИИ, к. 1112, бр. рег. 6-8.

28) Архив ЦК СК Босие и Херцеговине, цит. писмо Дивизијеког комитета КПЈ 27. дивизије од 10. V 1945.

Анализирајући те борбе и губитке 16. муслиманске бригаде, Дивизијски комитет КПЈ 27. дивизије оцијенио је, почетком маја, да су ти губици, поред осталог, и посљедица неправилне употребе Бригаде од стране Штаба 25. дивизије. Наиме, раније је пред све организације КПЈ у ЈА постављена директива да се чувају кадрови. Међутим, сазнало се да је Штаб 25. дивизије добио наређење од Штаба 2. армије да под сваку цијену поврати изгубљену артилерију - а не од Врховног команданта и Генералштаба - да под сваку цијену ликвидира бројно јаког и добро утврђеног непријатеља. Зато је Дивизијски комитет закључио да о свему томе упозна Покрајински комитет КПЈ за Босну и Херцеговину.²⁹⁾

Борбе у
"рвож
половини
маја

Тешке борбе биле су у току и са четничком групацијом која је надирала према Неретви. Такође није попустила активност разних контрареволуционарних остатака у Србији и Босни. Због тога је Врховни командант, маршал Тито, 30. априла наредио Главном штабу Србије и Штабу 3. корпуса да брзо ликвидирају те непријатељске групе и обезбиједи мир и безбједност у тим дијеловима Југославије. У том наређењу указао је и на одговорност штабова дивизија и бригада ако у извршењу тог задатка »покажу ашкавост«.³⁰⁾

И још прије тог наређења, Штаб 16. муслиманске бригаде је схватио значај уништења-усташке групације. Због тога је наредио да се под сваку цијену одрже мостобран и скелски прелаз на Босни код Модриче, као и положијаи од села Јакеша до закључно Липе. То је давало могућност да се брзо појачају наше снаге на лијевој обали Босне и да се спријечи извлачење усташа из троугла Босне и Саве (скица бр. 28).

Када се увече, 29. априла, 16. муслиманска бригада поставила на помешану линију, у рејону Модриче налазио се само један батаљон 19. бирчанске бригаде. Он је с десне обале штитио скелски прелаз. Главнина те бригаде била је на Требави и у Посавини.³¹⁾ У то вријеме је 27. дивизија добила задатак да уништи усташку групацију. Зато је њен штаб ангажовао и 19. бригаду и наредио јој да преузме дио положаја од Јакеша до села Срнавe који су држале јединице 16. муслиманске бригаде, а 16. бригада ст?вио у задатак да поуздано држи заузету линију док не етигну појачања.³²⁾ Истовремено је у њен састав упутило око 200 нових бораца из догунског батаљона и попуну у наоружању (совјетске производње), муницији, одјећи и обући.³³⁾

Због тога је 16. муслиманска бригада наредна два дана главну пажњу посветила утврђивању положаја и извиђању непријатеља. И усташе су то вријеме такође искористиле за предах и организацију своје одбране. Када су 2. маја дио положаја преузеле Јединице 19. бирчанске бригаде, 16. муслиманска бригада се прикупила на положајима од села Срнавe до брда Липе. Пошто се фронт скратио, Штаб Бригаде је ријешио да ноћу

29) Исто.

30) Младен Вукосављевић и Драго Ђасаревић, ЦИТ. д., стр. 194

31) Зборник НОР-а, IУ/34, док. бр <:

32) Исто, извјешци Штаба 27. дивизије Штабу 3. корпуса од 20 V 1945. године, док. бр. 166

33) Сјекање аутора. шкД⁵»

2/3. маја са 2. и 4. батаљоном заузме Поточане. Тај напад је извршен, али су усташе успјеле да се одрже у том селу. Сутрадан је борба продужена на цијелом фронту и уз подршку минобацачке ватре и ватре противавионских митраљеза батаљони су заузели Поточане и потисли усташе ка Прњавору и Влашкој Махали. У току ових борби Бригада је имала 28 мртвих и рањених бораца.³⁴⁾

Руководиоци ич штабова 3. корпуса, 27. дивизије и 16. муслиманске бригаде на ватреним положајима артиљерије код села Поточана, мај 1945. године.

Међутим, већ сутрадан (4. маја) изјутра, око 8 часова, усташе су предузеле напад на дијелове 16. муслиманске бригаде у Поточанима. Подржак артшверијском и минобацачком ватром, непријатељ је потиснуо наше јединице из села ка брду Липи. На то је Штаб Бригаде одмах наредио да се изврши противнапад. Послије краћег сређивања чета, батаљони су то урадили и не дозвољавајући непријатељу да организују одбрану, избацили га из села. Том приликом Бригада је имала 2 мртва и 5 рањених.³⁶⁾

Заузимајући Поточане, које је раније непријатељ био солидно утврдио, 16. бригада је обезбиједила доминирајући полазни положај за наредни дјејства. Да би се боље обезбиједила, лијево крило је рокирала закључно до Ниноша (триг. 288), јер лијево од ње још није било наших снага. Већ 5. маја увече 27. дивизија је предузела општи напад на непријатеља. Претходног дана стигла су и два батаљона 20. романијске бригаде који су преузели" положаје ка дееној обали Босне, изводно од Молриче. То је ол: >-

34) АВИИ, к. 1112, бр. рег. 9-8.

35) Исто.

гућило да се боље прикупи 19. бригада и да предузме напад на непријатеља са мостобрана ка Очаку, а 16. бригада да пређе у напад из Поточана преко села Прњавора и Буковице ка селу Г. Дубици, у позадину непријателл.³⁶⁾

У том нападу главнина 16. муслиманске бригаде заузела је Прњавор, Буковицу и дио села Г. Дубице у рејону к. 93. Тим продором усташе су биле готово раздвојене на два дијела. Зато су одмах интервенисали: противнападом из Влашке Махале избацили су 3. батаљон из Прњавора и довели јединице, које су биле продрле у Дубицу, у тешку ситуацију. Али, 3. батаљон је, по наређењу Штаба Бригаде, одмах кренуо у противнапад и поново заузео Прњавор. Борба је настављена цијелу ноћ. Усташе су сталним притиском у бокове, ипак, присилили главнину 16. муслиманске бригаде да се повуче на полазне положаје. Једино се 3. батаљон одржао у Прњавору и са тог положаја угрожавао бок и позадину усташа у Очаку, јер их је одвајао од њиховог упоришта у Влашкој Махали.³⁷⁾

Борба 5/6. маја је била једна од најжешћих коју је водила 16. муслиманска бригада против усташке групе. У њој је имала 18 мртвих и 13 рањених. У заштитничким борбама, при извлачењу од Г. Дубице, изгубљено је 6 пушкомитраљеза.³⁸⁾

Пошто продор 16. муслиманске бригаде између Очака и Влашке Махале није дао очекиване резултате, Штаб Дивизије је наредио да се одмах, чим се јединице мало одморе, изврши обилазак и продоре у позадину усташа десном обалом Саве. За тај задатак је Штаб Бригаде прво упутио 1. и 3. батаљон - као први ешелон, а за њиме је требало да крене и главнина батаљона без позадинских дијелова - као други ешелон. На полазним положајима (од села Срнова до Липе) остављени су мањи дијелови 2. и 4. батаљона. Први ешелон је ноћу 6/7. маја извршио марш из рејона села Поточана и Дуге Њиве и преко села Д. Брезика упао без борбе у позадину непријателл у рејону села Дубице, а предњим дијеловима избио пред село Пруд. Очигледно, непријатељ је тим продором био изненађен. У претходним борбама стално је нападан с југа и југозапада, па је своје главне снаге груписао на одбрану линије: Балеговац - Очак - Прњавор - - Влашка Махала, а позади те линије били су слабији дијелови, углавном у рејону Пруда и Д. Дубице. И 2. и 4. батаљон 16. муслиманске бригаде кренули су истим правцем којим је већ прошао први ешелон и до подне 7. маја неузмиравани од усташа избили су у рејон Д. Брезик, одакле су прешли у напад ка Г. Дубици. Непријатељ је открио овај обилазак 16. муслиманске бригаде и послје подне извршио јак бочни напад. Под притиском усташа батаљони су се, уз губитке од 12 мртвих и рањених, повукли нешто уназад, држећи и даље раскрсницу путева 2 км западно од Пруда.³⁹⁾ Пошто напад 19. бригаде на непријатеља у Очаку није успио,

36) Зборник НОР-а, ГУ/34, док. бр. 166. (На карти Винковци 1:100.000 село Дубица, које се протеже уз лијеву обалу Босне, 4 км сјевероисточно од Очака па све до Саве, 4-5 км узводно одуша Босне. обележено је исловом Д(оња). Потом знаку Д, Дубица је ближе Очаку. Међутим, на карти Слав. Брод 1:200.000 обиљежавање тог села је обратно. Г(орња) Дубица је ближе Очаку. Ми смо се држали означавања датог на карти Сл. Брод 1:200.000)

37) АВИИ, к. 1112, бр. рег. 6-8.

38) Исто.

39) Исто.

Штаб 27. дивизије је наредио да се и 16. бригада врати на своје раније положаје. То је извршено током ноћи 7/8. маја без узнемиравања од стране непријатеља.⁴⁰⁾ Како је 7. маја стигла 14. бригада 53. дивизије⁴¹⁾ са артилеријом,⁴²⁾ Штаб 27. дивизије је планирао општи напад свих јединица

40) Исто.

41) У цит. књизи М. Вукосаљевића и Д. Карасијевића - у којој нема године издања, али се из напомене на стр. 351. може закључити да је издата 1969. године, дато је доста података о дјевствима 14. бригаде 53. дивизије у времену од 3. до 8. маја 1945. Ту се на стр. 195-6, између осталог, наводи и следеће: »Ујутро 3. маја 14. бригада стигла из села Добра Вода, око 15 км ваздушне линије западно од Оџака. Из тог села је наставила покрет и истог дана у 16,15 часова стигла у село Брусницу. Наредног дана (4. маја) у 17 часова прешла је по наређењу Штаба 27. дивизије у напад на непријатеља у Свилају, Новиграду и (са сјеверне стране) у Влашкој Махали. Сутрадан, 5. маја, водила је жестоке борбе за Свилај и Влашку Махалу, а 6. маја заузела Свилај и Новиград и водила борбе за Влашку Махалу и Дубицу.

Даље се наводи:

• Дана 7. маја 14. бригада је наставила борбу несманеном жестином. Утрошена је скоро сва пушчана муниција и мине за минобацаче. Хитно је од Штаба 53. дивизије тражена муниција.

»16. Оуслиманска бригада водила је борбу - стоји у тексту - 7. маја у простору Дубица - Брезик - Русе (на карти 1:100.000 тог села нема, има Руса пуст, примј. аутори), а 19. (биринска) бригада је стално безуспјешно нападала Оџак - Модрички Луг - Мрку Аду.

• Борбе су настављене и 8. маја, али без успјеха.

»14. бригада је успјела заузети Свилај - Новиград - Доњу Дубицу и водила дводневну борбу за Влашку Малу...»

У извјештају Штаба 27. дивизије о операцијама за вријеме од 1. до 15. маја 1945. године, упућеног Штабу 3. корпуса 20. маја 1945. године (Зборник НОР-а. IV/34 - издање 1974 - док. бр. 166) не помињу се те борбе 14. бригаде од 4. до 7. маја, него се на страни 926 каже:

»7. о.мј. наовај секторстиже и 14. бригада 53. дивизије са два дивизиона артилерије. У току 8. о.мј. извршене су све припреме за општи напад коме ће претходити јака артилеријска припрема.»

У горњем цитату изнад ријечи »артилерије« Редакција Зборника је ставила знак за напомену 3. У њој се каже следеће: »Поменуће јединице 53. ударне дивизије ЈАСу 3. маја стигле у село Брусницу гдје су сутрадан, у 17 часова, по наређењу Штаба 27. уд. дивизије, отпочеле напад (види док. бр. 152, објављено 18).

Када читалац то учини, видјеће да је док. бр. 152 Оперативни мјесечни извјештај за април 1945. године Штаба 53. дивизије о дјевствима артилеријских јединица те дивизије - који је 5. маја 1945. упућен Штабу 3. корпуса. А у напомени 18 наћи ће да се она даје као објашњење придодавања једне батерије 3. баталјону у току борби за ослобођење Бање Луке, - па се онда на простору од преко 30 редова говори о борбама са усташком групом код Оџака, ангажовању јединица 27. дивизије и 14. бригаде. Ту се између осталог наводи и следеће:

»У депешама команданта и политичког комесара 14. бригаде од 8. и 9. маја 1945. (види АВИИ, рег. бр. 1-2, к. 1421) о томе пише:

»До сада смо ликвидирали Свилај - Нови Град - Доњу Дубицу и сада већ друти дан водимо борбу за Влашку Малу, која још није заузета...» Далје се дају подаци о борбама и губицима и на крају редакција напомиње да наговјештени писмени извјештај тр бригаде о догађајима о којима се говори у тим депешама - није пронађен.

Очигледно, постоје контрадикторни документи о доласку 14. бригаде на сектор Оџака.

Ми сматрамо да је 14. бригада стигла у додијелени рејон (село Брусница) тек 7. маја, како стоји у извјештају Штаба 27. дивизије. Штаб 27. дивизије сигурно би регистровао њен долазак и дјевства од 3. маја, као што је то урадио за 7. мај и даље. Сем тога, да је 14. бригада била рејону Свилаја и Новиграда 7. маја, Штаб Дивизије не би имао потребе да 6/7. и 7. маја упућује 16. муслиманску бригаду прекорејона дјевства 14. бригаде. Ми се добросјећамо да, када су баталјони 16. муслиманске бригаде извршили поменути продор у правцу села Пруд, у селима Новиград, Брезик и Г. Дубици није било наших јединица. Такође се сјећамо да је по поартку 16. бригаде из тог напада, тог дана (8. маја) на Јипу, гдје је било командно мјесто нашег штаба, стигао мајор Стево Ковачевић, командант 14. бригаде, да се информира о ситуацији и договори о садјевству у предстојећем нападу.

42) Од артилеријских јединица стигао је само један дивизион који је имао три батерије: батерију брдских топова 75 мм и двије батерије пуковских топова 76 мм, свако са по 2 топа. 1 пт-топом 50 мм и 1 па-топом (флаком) 20 мм. (Види М. Вукосављевић и Д. Карасијевић, цит. д., стр. 198),

за 9. мај у 3 часа ујутро. Међутим, у току 8. маја поједини батаљони су водили борбе. Усташе су извршиле испад према Поточанима и Срнави, али су одбијени.⁴³⁾ Упоредо с тим у јединицама су вршене припреме за напад наредне ноћи. У њему су учествовали три батална 16. муслиманске бригаде; 4. батални је остављен у рејону села Дуга Њива и к. 183 у резерви.

Послије артиљеријске припреме, која је трајала 25 минута, два батална су упућена у напад на усташе у Влашкој Махали, које је нападала и главнина 14. бригаде, а један батални је од Прљавора дјествовао ка Горњој Дубици. Под заштитом артиљеријске ватре батаљони су се примакли непријатељском предњем крају и, чим је ватра била пренијета у дубину, кренули на јуриш. Ноћним гађањем, међутим, није се успјело неутралисати многе бункере и стрелачке заклоне, па су усташе из Влашке Махале дочекале наш јуриш јаком ватром. Мада су неке чете продрле и кроз жичане препреке, ни једној јединици није пошло за руком да се дубље уклони у непријатељев распоред. Борба је продужена и по дану. Али сви напори да се савладају усташе нису дали резултате. Поново су извршили противнапад и потисли наше јединице на полазне положаје. Том приликом је на жичаним препрекама остало више од 10 рањених или погинулих бораца које није било могуће изнијети. Такође се и батаљон који је нападао ка Г. Дубици под притиском непријатеља морао повући.⁴⁴⁾

И друге јединице које су учествовале у овом нападу непријатељ је одбацио на полазне положаје.⁴⁵⁾

Послије тог неуспјеха, Штаб 27. дивизије дошао је до закључка да без ангажовања авијације и тенковских јединица »... ова група усташа и њихова упоришта неће моћи дуго времена бити ликвидирани. Садашња борба све више поприма карактер позицијског ратовања - исцрпљивања, што, пак, нама не иде у корист.«⁴⁶⁾ Са том оцјеном он је упознао Штаб 3. корпуса и затражио да се на подручју дјјестав Дивизије ангажују авијација и тенковске јединице. Истовремено је обуставио нападе са јачим снагама, наредивши бригадама да се сређују, врше обуку и нападним дјјествима мањих јединица изнуравају непријатеља.⁴⁷⁾

Уништење
уешашке
групације

Ријешен да обустави нападна дјјества већих размјер^до стизан^а авијације и тенкова, Штаб 27. дивизије предузео је потребне мјере да се усташка група потпуно блокира и да јој се спријечи извлачење из об-

руча. Он је располагао са сљедећим јединицама које су биле распоређене: 20. романијска бригада са два баталона држала је мостобран и скелски прелаз код Модрича; 19. бирчанска бригада, ојачана баталном Посавско-требавског НОП одреда, на линији к. 101 (јужно од Оцака) - село Срнова; 16. муслиманска бригада - искључно Срнова - Поточани - Дуге

43) Сјећање Ибрахи.ма Лојића.

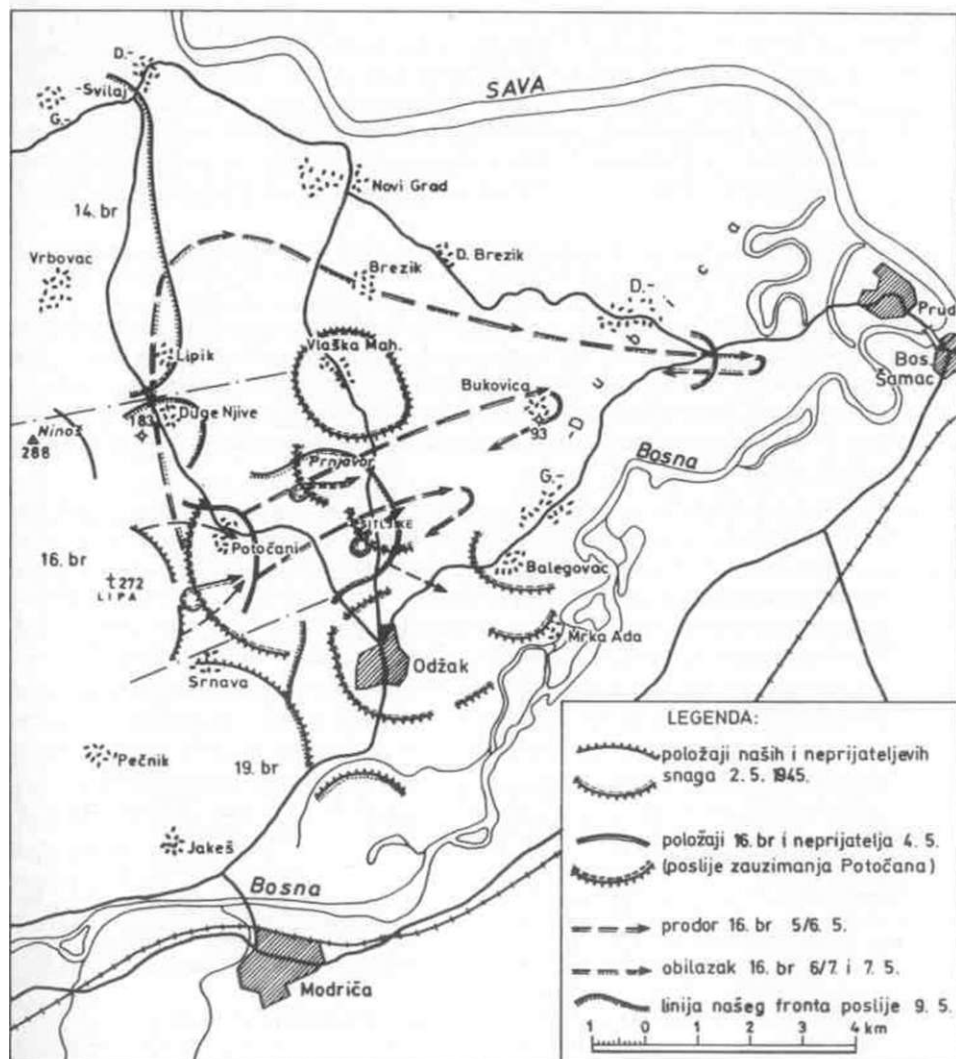
44) Зборник НОР-а, ГУ/34, док. бр. 166 и сјећање аутора.

45) Исто.

46) Исто.

47) Зборник НОР-а, ГУ/34, извјештај Штаба 27. дивизије Штабу 6. армије од 5. VI 1945, док. бр. 171.

BORBE KOD ODŽAKA U MAJU 1945.

Skica br. 28

Ниве; 14. средњобосанска бригада: село Липик - село Врбовац - село Свилај; батљон КНОЈ-а контролисао је лијеву обалу Саве од села Свилај до ушћа Босне, а Посавско-требавски НОП одред ја запосјео десну обалу Босне од Шамца до Мрке Аде.⁴⁸⁾

Нацистичка Њемачка је већ била капитулирала, а 15. маја су завршене операције у Југославији против групе армија »Е«. И поред свега тога, ус-

48) Исто.

ташка фу па у троуглу Босне и Саве још се борила. Њу је још држао страх од казне за почињене злочине, као и успјенгна одбрана током посл>едњих мјесеца дана. И поред знатних губитака које су те усташе префпјеле, »...њихова борбеност и упорност није попупгтала«, сваким даном вршили су испаде и на наше нападе одговарали су противнападима; истовремено, свакодневно су, израдом нових бункера и ровова, ојачавали своја упоришта. Очигледно, били су то очајници ријешени да се боре до поел>едњег.⁴⁹⁾

Тада је непријатељ имао, по процјени Штаба 27. дивизије, из почетка јуна 1945. године око 2.000 до 3.000 усташа.

Штаб 3. корпуса располагао је у мају са 15 борбених авиона. Користио се њима за подршку снага које су биле ангажоване у борби против четничке групације која је, под командом Драже Михаиловића, покушавала да се преко Неретве и Зеленгоре пробије на Дрину. Генералштаб је одобрио да се седам тих авиона употреијеби за подршку јединицама 27. дивизије у •лшштењу усташке групе.⁵⁰⁾

На неколико дана прије почетка дјејства авијације све јединице су добиле наређење да израде одговарајућа платна за сигнализацију, као и упутства како да искористе ефекте дјејства авиона по непријателзовим циљевима. Истовремено је наређено да се појачају препади и демонстративни напади на усташка упоришта како би непријатељ у њима имао што јаче снаге - да би их тако фуписане могла што ефикасније тући авијација.⁵¹⁾

Намјера Штаба 27. дивизије је била да се послѣ дјејегва авијације прво заузме Ошак, а да се послѣ тога нападне на усташе у Влашкој Махали с фронта и из позадине и продре ка Пруду и савладају остала упоришта и уништи непријатељ. За напад на Влашку Махалу предвиђена је 16. муслиманска бригада којој су требале да садјејствују десно дијелови 19. бирчанске, а лијево дијелови 14. средњобосанске бригаде.⁵²⁾

49) Исто. (Још око 20. маја се из усташких ровова и бункера могла чути пјесма и цика и повици Павелићу да дође у Влашку Махалу гдје ће бити безбједан. СјеКање аутора). Међутим, усташе које су заробл>ене тих дана давали су утисак изгубл>ених људи »... а неки од н>их су били и напола луди...« Види: М. Тополовац, Ликвидирана је најокорјелија група усташких кољача у Посавини, Фронт слободе, Тузла, 6. VI 1945.

50) АВИИ, к. 404. депеше Штаба 3. корпуса Генералштаба ЈА. бр. рег. 9/33-8.

51) Зборник НОР-а, IУ/34, док. бр. 171.

52) У цит. д. М Вукосавл>евића и Д. Карасијевића, на стр. 198, задаци јединица у ликвидацији непријател>а у Влашкој Махали формулисани су на сл>едећи начин: »14. бригада 53. дивизије, подржана са три тенка, уништава упориште Влашку Малу, нападаЈући га са Јуж-Јападне и Сјеверне стране и везујући се на десном крилу са снагама 18. муслиманске бригаде 27. дивизије«.

»16. муслиманска бригада 27. дивизије напада упоришта Влашка Мала правцима Дуге Њиве - Липик - к. 108 - Крчевине - Поточанм - Прњавор к. 96«.

Акосе погледа карта, оида се види да се горе дати правци напада 14. и 16. бригаде поклапају и да су три правца напада 16. бригаде спојена у Један, јер правци село Дуге Њиве - Липик (Поточани) и к. 108 - Крчевине излазе на западну ивицу села Влашка Махала. а правац село Поточани - село Прнлвор - к. 96 с југозапада изводи на јужну ивицу Влашке Махале. Према томе, никако није било могуће да Је 14. бригади у планирању напада додијел>ен задатак да напада на усташе у Влашкој Махали са западне и јужне с-ране. То се јасно види и из

Ескадрила авиона (биле су то њемачке »штуке« и совјетски »штурмовици«) почела је 22. маја прво извиђање, а онда бомбардовање. Она је и наредна два дана наставила жестоко бомбардовање усташких упоришта у Оцаку, Влашкој Махали, Дубици, Мркој Ади, Балеговцу и Пруду. Директним погоцима успјела је да поруши армиранобетонске и велики број других бункера (изузев великог бункера у Влашкој Махали) и да нанесе знатне губитке непријатељевој живој сили. Њено дјејство је изазвало деморализацију код усташа којима је постајало јасно да им се ближи крај.⁶³⁾

До почетка бомбардовања, 16. муслиманска бригада се на свом одејку фронта добро утврдила: ископана су три реда стрелачких заклона, који су дјелимично били повезани и саобраћајницама; ровови и бункери у Поточанима подешени су такође за борбу и њих је запосјела бригадна резерва.⁶⁴⁾ Када је почело бомбардовање усташа, 22. маја предвече, главнина Бригаде се груписала у рејону Ситљике, Прњавора и Поточана, припремна за општи напад и упад у оближња непријатељева упоришта ако их напусте усташе под дјејством авијације.⁶⁵⁾

У току дводневног бомбардовања и повремених дјејства артиљерије по непријатељу, 16. муслиманска бригада имала је мање борбе са усташама у којима је до закључно предвече 24. маја имала 1 мртвог и 7 рањених бораца, док је избацила из строја 13 усташа и запленила 7 пушака и нешто муниције.⁶⁶⁾ Према раније утврђеном плану, 24. маја у 23 часа су 19. бирчанска и 20. романијска бригада прешле у концентрични напад на непријатеља у Оцаку.⁶⁷⁾ Послије двочасовне борбе оне су ослободиле ту варошицу. »Заузимањем Оцака створен је предуслов за напад на најјаче непријатељско упориште Влашку Махалу«. Било је планирано да се тај општи напад изврши у 4 часа 25. маја.⁶⁸⁾

Међутим, усташе које су се повукле из Оцака, као и они из Влашке Махале, осјетивши да се приближава час одлучног напада на њих, ријешили су да се пробију, и то преко одсјека који је држала 16. муслиманска бригада. Између 2 и 3 часа кренули су у пробој општим правцем преко Крчевине, потоком Јошавица и даље ка Вучјаку. Отворили су врло јаку ватру и у првом налету мјестимично одбацили наше јединице из првог реда ровова. Борба се до пред свануће наставила за ровове. Баталлни и

цит. извјештаја Штаба 27. дивизије од 5. јуна 1945. године (Зборник НОР-а, ГУ/34, док. бр. 171), у коме се дају распоред и правци напада свих јединица и у коме се између осталог каже: »16. бригада са своја 3 батаљона напада Влашку Малу (најјаче непријатељско упориште) у три правца...«

53) Сјећанье аутора.

54) Исто.

55) АВИИ, к. 1112, цит. рег. бр. 6-8.

56) Исто.

57) М. Вукосављевић и Д. Карасијевић у цит. д., стр. 199, наводе да је тај напад почео раније. Они кажу: »Операција је почела нападом на упориште села (!?) Оцак и села Влашка Мала 22. маја, а завршена је 25. маја потпуним уништењем и заробљаванјем усташа и малог броја преосталих четника«.

Указујући на ту непрецизност, јер је стварни напад почео 24. маја у 23 часа, желимо да кажемо да у цијелој глави у којој се говори о борбама против усташке групације има и других произвољности. Указали смо на оне које су у непосредној вези са дјејствима 16. муслиманске бригаде.

58) Зборник НОР-а, 1У/34, док. бр. 171.

бригадна резерва су прешли у снажан противнапад. Усташки дијелови, који су били продрли у ровове, одбачени су назад. Већ је свитало и испред положаја 16. муслиманске бригаде била је у покрету тамо-овамо велика маса усташа која се нашла под ватром најмање преко 200 аутоматских оружја. Из те масе све се мање одговарало на ватру. Видјело се да се та фупа растура, бјежи на све стране, највише ка Влашкој Махали. Главнина Бригаде је јурнула у ту масу гонећи оне фупе које су кренуле ка Влашкој Махали.⁵⁹⁾

Међутим, тамо за усташе више није било спаса. Док је усташка главнина покушала пробој, у Влашку Махалу су продрли дијелови 14. средњобосанске и 19. бирчанске бригаде, који су дочекали оне усташе што су сада бјежали испред батаљона 16. муслиманске бригаде. У кратком окршају та фупа је уништена или заробљена.⁶⁰⁾

Испред положаја 16. муслиманске бригаде, преко којих су усташе покушале пробој, избројано је 25. маја око 300 мртвих усташа.⁶¹⁾ Неки од лешева још су заударали на алкохол.⁶²⁾ У шкртом бригадном операцијском дневнику забиљежено је још да су у том последњем судару батаљони Бригаде заробили 30 усташа и на бојишту прикупиле 8 митраљеза, 7 машинки и око 100 пушака и 5 кола муниције.⁶³⁾ Ми се сјећамо још једних кола која су била пуна заплијењених пушкомитраљеза и сјећамо се и тога да смо се договорили да тај дио плијена не прикажемо у извјештају, јер смо желели да се њима попуне губици које је Бригада у том оружју имала током борби с усташама.

У тој последњој борби 16. муслиманска бригада имала је 4 мртва и 14 рањених.⁶⁴⁾

Тог и наредна два дана је 16. муслиманска бригада, као и остале јединице, са четним фупама претресала земљиште, хватала скривене усташе и прикупљала разбацано или скривено оружје и војну опрему.

59) Сјећање аутора. У својим биљешкама Ибрахим Лојић, тада командант 4. батаљона, о томе је табиљежио следеће:

»25. У послвије пола ноћи отпочин^е жестока и послед^на битка за В. Махалу. Опкол^еени са свих страна. збијени на простору од једног квадратног километра, упорно се бране усташе. Небо је непрестано обасјано ракетама и рафалима свијетлећих метака исиал^еених из стотину митрал^ееза. Пал^еба је врла као у котлу. Врло се ријетко може препознати да ли пуна топ или бацач, митраљез или пушка. Меци су звиждали са свих страна као вјетар, поигто је премали опкол^еени простор. А равница је.

Око 5 сати ујутро, под притиском урнебесне и незапамћене ват^лх? усташка рул^л у нереду направи продор на нашу страну и присили нас да се повучемо до Прњавора. Талас усташке рул^е све више је кул^ао напријед и поред силних жртава које оставл^ају иза себе.

У Прњавору се средимо и приберемо, те пређемо поново у пот^леру за разбијеним непријател^лским фупама«.

60) Исто.

61) АВИИ, к. 1112, бр. рег. 6-8.

62) Сјећање аутора. М. Вукосавл^евић и Д. Карасијевић у цит. д. на неколико мјеста. такође, помињу да су лешеви усташа заударали на алкохол.

63) АВИИ, к. 1112, бр. рег. 6-8.

64) Исто.

СУ досадашњем опису дјјства Бригаде против усташке групе нисмо наводили губитке непријател^а, јер су, и гдје су забил^ежени у операцијском дневнику, процијењени. С обзиром на то да се најдуже борила против ове групације и да је од свих наших јединица имала најтеже губитке, вјероватно је да је она у том омјеру и највише уништила усташа).

вршаваљу свог посљедњег ратног задатка - уништењу усташке групе у троуглу Босне и Саве она је имала око 150 мртвих и од 400 до 500 рањених бораца и руководилаца. Њени борци: Срби, из Србије и из Босне и Херцеговине, Албанци са Косова и боеанекохерцеговачки Муслимани и Хрвати исто тако су се одлучно и пожртвовано борили на крају рата и онда када је рат био завршен као и они њени борци када су из Буквика кренули у напад на непријатеља у Тузли, септембра 1943. године.

Полазећи на свој мирнодопски распоред, у коме ће још бити борби са остацима четника и усташа, 16. муслиманску бригаду је 28. маја код Градачца дочекао Орден братства и јединства који јој је додијелио, на приједлог врховног команданта маршала Тита, Президијум АВНОЈ-а 12. јануара 1945. године. И тај Орден је био једно од признања њеним борцима и руководиоцима за све оно што су учинили на ширењу и јачању братства и јединства народа Босне и Херцеговине и Југославије.